

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI VE VERGİ KURALLARI AÇISINDAN TİCARİ BORÇ VE TİCARİ ALACAKLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE DEĞERLEMESİ

THE VALUATION AND ACCOUNTING FOR TRADE RECEIVABLES AND TRADE LIABILITIES ACCORDING TO THE TURKISH ACCOUNTING STANDARDS AND TURKISH TAX LAWS

● Yrd. Doç. Dr. Engin DİNÇ *

Özet

Türkiye Muhasebe Standartları, ticari alacak ve ticari borçların ne şekilde muhasebeleştirilmesi gerektiği konusunda bir takım kurallar getirmektedir. Bu kurallar, mevcut muhasebe uygulamalarında bazı değişiklikleri zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk, hem uygulamada hem de akademisyenler arasında tartışmalara sebep olmaktadır. Bu makalenin amacı, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre ticari borç ve ticari alacakların muhasebeleştirilmesi ve ölçümünde getirilen değişiklikleri ortaya koymak, uygulamada karmaşa yarata-

* Karadeniz Teknik Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

bilecek konuları tartışmak ve çözüm sunmaktır. Sonuç olarak, ticari alacak ve ticari borçların muhasebeleştirilmesi ve değerlemesi hususlarında uygulamada sorun yaratacak bir çok ayrıntı olduğunu, özellikle vade farkı ve paranın zaman değerinin hesaplanmasının karmaşaya sebep olacağını söylemek mümkündür.

Ahahtar Kelimeler: Finansal Varlık, Finansal Borç, Vade Farkı, Reeskont, Ticari Alacak, Ticari Borç

Abstract

Turkish Accounting Standards introduce a new set of rules as regards to accounting for trade receivables and payables. These new rules make some changes in current accounting applications and spark debate among both academics and practitioners This study aims to investigate changes in recognition and measurement of trade receivables and payables based on the new rules introduced by Turkish Accounting Standards, , and to discuss controversial applications and to suggest proper solutions on the matter. As a conclusion, it can be said that the new rules in accounting for trade receivables and payables are likely to increase a lot of complexities in practice. The complexity areas can especially be connected with determination of interest costs and time value for money.

Key Words: Financial Asset, Financial Liability, Interest Cost, Discount, Trade Receivable, Trade Liability

1.Giriş

Vergi kanunlarına göre; ticari alacak ve ticari borçlar içinde vade farkı bulunuyorsa, envanter gününde, ticari alacak ve ticari borçların tasarruf değerleriyle bilançolarda gösterilmesi mümkündür. Bunun nedeni, vade farkının, muhasebenin dönemsellik ilkesi gereği ait olduğu dönemlere yayılmak istenmesidir. Ancak, bu uygulama yalnızca senetli alacak ve senetli borçlar için yapılabilmektedir. Oysa, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre tüm alacak ve borçlar için reeskont uygulaması yapabilmek mümkündür. Bu durum, muhasebe standartları ile vergi kanunlarının farklı kuralları benimsemiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, vergi kanunlarına göre, içinde KDV bulunan alacak ve borçların nasıl muhasebeleştirileceği konusu tartışmalıdır. Bu tartışmalar, özellikle, alım ve satımlarda vade farklarının nasıl muhasebeleştirileceği, KDV dahil borç ve alacaklara reeskont uygulamasının nasıl yapılacağı, vadesi ve faiz oranı bilinmeyen alacak ve borçlara reeskontun nasıl uygulanacağı gibi konularda yaşanmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının yasalaşması ile 2009 yılından itibaren muhasebe standartlarının uygulanması zorunlu hale gelmesi beklenmektedir. Yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte uygulamada karmaşa yaşanması muhtemeldir. Bu nedenle, tartışma yaşanacağı düşünülen hususlardan biri olan ticari alacak ve ticari borçlar bu makalenin konusunu teşkil etmiştir.

Bu makale, ticari alacak ve ticari borçların muhasebeleştirilmesinde muhasebe standartlarının ortaya koyduğu yaklaşımı belirlemeyi, teorik bazdaki tartışmalara katkı sağlamayı, bu konuda yaşanması muhtemel sorunları belirleyerek çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, önce vade farkı ve reeskont kavramlarının tanımı yapılmış, sonra Standartlara göre vadeli satışlar ve alışların, alacak ve borçların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği ele alınmıştır. Daha sonra, vade farkı içeren alacak ve borçların reeskontu ile ilgili tartışmalar üzerinde durularak mevcut uygulama ile muhasebe standartlarına göre yapılacak uygulama karşılaştırılmıştır.

2.Vade Farkı ve Reeskont Kavramları

Vade farkı, yasalarda belirtilmiş bir kavram değildir. Vade farkını kısaca, peşin satış fiyatı ile vadeli satış fiyatı arasındaki fark olarak tanımlamak mümkündür. 24 Aralık 2003 tarihli 25326 Sayılı Resmi Gazete’de 2001/1 esas nolu olarak yayınlanan Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu’nun kararına göre, “..... Vade farkı veresiye veya taksitle satışlarda,....., vade tarihinden başlayarak fiili ödeme tarihinde mal ve hizmet bedeline eklenme yapılmak suretiyle semen’in ulaştığı miktarı ifade eder” demek suretiyle vade farkı tanımlanmaya çalışılmıştır.

Vade farkı, taksitli ve vadeli alımlarda çok sık karşılaşılan bir ticari uygulamadır. Bu uygulama, satıcının, belli bir aylık faiz oranı üzerinden vade farkı hesaplayarak malın ya da hizmetin bedeline eklenmesi suretiyle gerçekleşmektedir (Sektür ve Altun, 2001). Uygulamada, mal ve hizmet teslimlerinde düzenlenen fatura ve benzeri belgelerde vade farkı ayrı olarak gösterilmekte, malın maliyetine ilave edilmektedir. Bu durum, birden fazla döneme sarkan vade farklarında dönemsellik ilkesinin devreye girmesine sebep olmaktadır. Ancak, düzenlenen faturalarda vade farkının maliyete ilave edilmesi sebebiyle, vade farkının dönemlere ayrıştırılması zorlaşmaktadır. Bu nedenle, vade farkı içeren alacak ve borçlar için reeskont uygulaması geliştirilmiştir.

Reeskont, işletmenin tahakkuk eden gelir veya gider unsurlarının bu dönemlerle ilgili olmayan kısımlarının dönemsellik kavramı gereği ayrıştırılmasıdır (Sürmen, 2006; s.90). Vergi Usul Kanunu, 281. ve 285. maddeleri de bu konuya açıklık getirmektedir. Bu maddelere göre, vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar ve borçlar, bilanço günündeki gerçek değeri ile gösterilmesi gerekmektedir. Yani bu maddeye göre, içinde vade farkı bulunduran senetli alacaklar ve borçlar, bilanço gününde tasarruf değeri ile değerlendirilebilmektedir. VUK, bu uygulamayı isteğe bağlı bırakmıştır ancak senetli alacaklarını reeskonta tabi tutan işletmelerin senetli borçlarını da reeskonta tabi tutmaları zorunlu tutulmuştur.

Türkiye Muhasebe Standartlarında (TMS) ise reeskont uygulaması, Ver-

gi Usul Kanunu'ndan daha geniş bir şekilde ele alınmıştır. TMS 39 Finansal Araçlar Standardı, finansal varlık ve finansal borçların, mali tablolarda itfa edilmiş maliyetleri üzerinden gösterilmelerini belirtmekte ve tüm alacak ve borçların, vade farkı içersin ya da içermesin reeskonta tabi tutulmaları gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, reeskont uygulamasında TMS, iç iskonto yöntemi yerine etkin faiz yönteminin uygulanmasını zorunlu tutmaktadır.

3. Muhasebe Standartlarına Göre Vade Farklı Ticari Alacak ve Ticari Borçların Muhasebeleştirilmesi

Vergi Usul Kanununun 262.maddesi, stokların maliyet bedeli ile değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle, uygulamada, vade farkları maliyet unsuru olarak kabul edilerek mal ve hizmetin fiyatına dahil edilmektedir. Ayrıca, vade farklarının fiyatlara dahil edilmesinin bir sebebi de Türk Ticaret Kanunu'nda, faturada bulunması gereken unsurlar arasında böyle bir zorunluluğun olmamasıdır. Bu sebeple, mevcut uygulamada mal ve hizmet alım kayıtlarında vade farkları ayrı gösterilmemekte, maliyete dahil edilmektedir.

Mal ve hizmet alımlarındaki bu düzenlemelere karşılık, mal ve hizmet satışları ile ilgili kanunlarımızda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Maliye Bakanlığı'nın; 1992 yılında yayınlayıp 1994 yılında zorunlu olarak uygulama alanına koyduğu Tekdüzen Muhasebe Uygulama Genel Tebliği'nde vade farklarının satış hasılatından ayrı olarak 602Diğer Gelirler Hesabı'nda izlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak uygulamada faturaların ayrıntılı düzenlenmemesi sebebiyle vade farkları satış hasılatı olarak kaydedilmektedir. Bu uygulama, satış hasılatı olarak kaydedilen vade farklarının hemen o yıl vergilendirilmesine, alımlarda ise maliyete dahil edilen vade farklarının stokların maliyete dönüştüğü yılda vergilendirilmesine sebep olmaktadır. Oysa, vade farkı bir faizdir ve ait olduğu döneme kaydedilmek zorundadır. Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), mevcut uygulamadan kaynaklanan bu sorunu ortadan kaldırmaktadır. TMS'ye göre hem alımlarda hem de satışlarda vade farkı ayrı bir şekilde muhasebeleştirilmekte ve böylece dönemsellik ilkesinin uygulanması mümkün olabilmektedir.

Türkiye muhasebe standartlarında vade farkının ne şekilde muhasebeleştirileceği ve raporlanacağı hakkında birden fazla standart mevcuttur. Bu standartlar; TMS 18 Hasılat, TMS 23 Borçlanma Maliyetleri, TMS 2 Stoklar Standardı ve TMS 32-39 Finansal Araçlar Standartlarıdır.

TMS 18 Hasılat Standardı:

Bu standart, işletmelerde gerçekleştirilen satış hasılatı ve unsurlarının muhasebeleştirilme ve raporlanması kurallarını içermektedir. Standardın birinci maddesine göre; hasılat, mal satışları, hizmet sunumları ve işletme varlıklarının başkalarınca kullanılmasından elde edilen faiz, isim hakkı, temettüleri şeklinde üç gruba ayrılmaktadır. Ayrıca, aynı standardın yedinci maddesinde, sermaye artışı dışında özkaynakta artış meydana getiren, işletmenin dönem içindeki olağan faaliyetlerinden elde edilen tüm gelirler hasılat olarak kabul edilmiştir. Bu tanım, mevcut ticari hayatta bilinen hasılat algısını genişletmektedir. Çünkü, mevcut ticari hayatta hasılat, genelde mal satışlarından elde edilen gelirler olarak algılanmaktadır. TMS 18 Hasılat Standardı ise, hasılat kavramının çerçevesini genişletmekte, işletmede cari yılda gerçekleşen tüm olağan faaliyetlerden elde edilen gelirleri, hasılat olarak tanımlanmaktadır.

TMS 18 Hasılat Standardının, 11. maddesi ise nakit girişinin ertelendiği durumlardan bahsederek, vadeli satışlarda dikkat edilmesi gereken hususlara dikkat çekmektedir. Ayrıca, aynı standardın 9.maddesi, hasılatın, alınan yada alınacak bedelin gerçeğe uygun değeri ile ölçülmesi gerektiği belirtilmekte, 11.maddesinde ise satış bedelinin gerçeğe uygun değerinin, gelecekteki tüm tahsilatların emsal faiz oranı ile iskonto edilmesi yolu ile belirleneceği ifade edilmektedir.

Bu maddelere göre, hasılatın, reeskonta tabi tutulması ve iskonto edilmiş değeri ile kayıtlara geçirilmesi yada finansal tablolara yansıtılması gerektiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, ilk anda iskonto edilmiş (reeskonta tabi tutulmuş) değeri ile kayıt altına alınamayan gelecekteki nakit tahsilatlarının (alacakların) bilanço günlerinde iskonto edilerek (reeskonta tabi tutularak) gerçek değerleri ile finansal tablolara yansıtılmaları gerekmektedir.

Bu durumda, gelecekteki nakit tahsilatlarının (alacakların), nasıl iskonto edilerek gerçek değerlerinin hesaplanacağı, bu hesaplamaların satış olayı gerçekleştiğinde mi yoksa, bilanço günlerinde mi yapılacağı önemli bir sorun haline gelmektedir.

TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı:

Bu standart, temel olarak borçlanma maliyetlerinin ne şekilde kayıt edilecekleri ve finansal tablolara yansıtılacakları hususlarını içermektedir. Bu standardın amacı incelendiğinde, tüm borçlanma maliyetlerinin gider olarak kaydedilmeleri gerektiği temel ilke olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Standardın 4. maddesi incelendiğinde, borçlanma maliyetlerinin, bir işletme tarafından yapılan borçlanmalarla ilgili olarak katlanılan tüm faiz ve diğer giderler olarak tanımlandığı görülmektedir. Yine aynı standardın 5.maddesinde borçlanma maliyetleri örneklendirilirken, "... kısa ve uzun vadeli borçlanmalara uygulanan faizler" den bahsederek, vadeli alımlarda uygulanacak vade farklarının doğrudan gider yazılması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak, fatura üzerinde vade farkı belli olmayan vadeli alımların nasıl kayda geçirileceği uygulamada sorun yaratmaktadır. Bu durumda, faturada adı geçen bedelin, iskonto edilerek gerçeğe uygun değerinin belirlenmesi standardın özüne uygun bir işlemdir. Bu işlemin tekdüzen muhasebe sisteminde yapılan borçların reeskonta tabi tutulması işleminden tek farkı, etkin faiz yönteminin uygulanmasıdır.

TMS 2 Stoklar Standardı:

Bu standart, çeşitli amaçlar için satın alınan ticari mallar, üretim amaçlı satın alınan madde ve malzemeler, hizmetlerin nasıl muhasebeleştirileceği hususunda detaylı bilgiler vermektedir. Özellikle, standardın 18. maddesinde, " Bir işletme stokları vadeli ödeme koşuluyla almış olabilir. Anlaşma, peşin alım fiyatı ile ödenen fiyat arasındaki bir fark olan finansman unsuru içerdiği takdirde, bu unsurlar finanse edildiği dönemde faiz gideri olarak muhasebe-

leştirilir” denmektedir. Bu madde gereğince, vade farkı barındıran senetli, senetsiz ve çekli alımlarda, vade farkının finansman gideri olarak kaydedilmesi gerekmektedir.

TMS 32-39 Finansal Araçlar:

Bu standart, finansal araç, finansal varlık, finansal borçların ne şekilde muhasebeleştirileceği ve raporlanacağı ile ilgili kuralları içermektedir. TMS 32 nolu Standardın 11.maddesinde finansal varlık ve finansal borç kavramları tanımlanmıştır. Bu tanımlardan, bu makalenin konusunu teşkil eden ticari alacak ve ticari borçların, standartta finansal varlık ve finansal yükümlülük (borç) olarak tanımlandığı görülmektedir. Ancak, standarttaki, finansal varlık ve finansal borç kavramlarının, makalenin konusunu teşkil eden ticari alacak ve ticari borç kavramlarından daha geniş bir kapsama sahip olduğunu unutmamak gerekir.

TMS 39 nolu Standardın, 43.maddesinde, finansal varlık ve borçların ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değerinden ölçülmesi gerektiği anlatılmaktadır. TMS 39 nolu Standardın 46a maddesine göre, alacak ve borçların ilk kayıttan itibaren etkin faiz oranı kullanılarak itfa edilmiş maliyeti üzerinden gösterilmeleri gerektiği belirtilmektedir. Buna göre, alacak ve borçların gerçeğe uygun değerleri ile mali tablolara yansıtılmalarında yani reeskont işlemlerinde, etkin faiz yönteminin kullanılması zorunluluk haline gelmektedir. TMS 39 da bahsedilen “Etkin Faiz Yöntemi”nin ve “Etkin Faiz”in nasıl kullanılacağı hususunda da tartışmalar mevcuttur.

3.1. Mal ve Hizmet Satışlarının Muhasebe Standartlarına Göre Muhasebeleştirilmesi

18 Nolu Türkiye Muhasebe Standardında, işletmelerin varlık ve hizmet satışlarında elde ettikleri hasılatı muhasebeleştirmede dikkate alınması gereken kurallar açıklanmıştır. Bu kurallardan bazıları vade farkı uygulaması ile ilgilidir. TMS 18 Hasılat Standardının 5a. maddesinde, işletme varlıklarının

üçüncü kişilere kullandırılmasının faiz, temettü ve isim hakkı gibi gelir türlerinin ortaya çıkmasına sebep olacağı ifade edilmektedir. Buradaki faiz kavramı, aynı zamanda vade farklarını da içermektedir. Yine aynı Standardın 7. maddesinde hasılat, “ortakların sermayeye katkıları dışında, öz kaynakta artışla sonuçlanan ve işletmenin dönem içindeki olağan faaliyetlerinden elde edilen brüt ekonomik fayda tutarı” olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, vadedeli satışlar sebebiyle hesaplanacak vade farklarının hasılat olarak kabul edilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak, standarttaki hasılat kavramı, uygulamada yanlış anlaşılmalara da vesile olabilecek niteliktedir.

TMS 18 nolu Standarda göre, hasılat kavramı, satış hasılatı kavramından daha geniş tanımlandığı görülmektedir. Mevut uygulamada, hasılat genelde mal satışlarından elde edilen gelir olarak algılanmaktadır. Oysa ki, TMS 18 nolu Standart, hasılat tanımını genişleterek işletme ile ilgili olağan faaliyetlerden elde edilen tüm gelirler olarak tanımlamaktadır. Buna göre; mal satışı, hizmet sunumu, işletme varlıklarının başkalarınınca kullanılması sonucu elde edilen faiz gelirleri (vade farkları), isim hakları ve temettüleri gibi gelirler hasılat olarak kabul edilmektedir (TMS 18, madde 1). Ayrıca, TMS 39 Finansal Araçlar Standardı, satış değerinin nominal tutarı ile gerçeğe uygun değeri arasındaki farkın faiz geliri olarak kaydedilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre, mal ve hizmet satışlarında, vade farklarının faiz geliri olarak kaydedilmeleri gerekmektedir.

TMS 18 nolu Standardın 30.maddesinde ise yukarı belirtilen faiz gelirlerinin (vade farklarının) etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Etkin faiz yöntemi ise TMS 39 Finansal Araçlar Standardının dokuzuncu maddesinde “Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin Tanımlar” başlığı altında geniş bir şekilde tanımlanmıştır. Buna göre, mal satışı sonucu doğacak alacakların etkin faiz oranı kullanılarak iskonto edilmiş değerleri üzerinden finansal tablolarda gösterilmelidir (TMS 39, madde 46a). Etkin faiz yöntemi; finansal varlık veya borcun itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemi olarak, etkin faiz oranı ise; finansal aracın beklenen yaşamı boyunca üretmesi tahmin edilen nakit akımlarını net defter değerine eşitleyen iskonto

oranı olarak tanımlanmaktadır (TMS 39, madde 9). Bu oranın, bileşik faize göre hesaplanacak iç iskonto oranı olarak tanımlanması mümkündür(Kaval, 2005:238).

İtfa edilmiş maliyet; bir finansal varlık veya finansal borcun ilk defa finansal tablolara kaydedilmesinde kullanılan değerinden; ana para geri ödemelerinin indirilmesi, ilk tutar ile vade tutarı arasındaki etkin faiz yöntemi kullanmak suretiyle, itfası sonucunda birikmiş itfa tutarının eklenmesi veya çıkarılması ve varlıktaki değer düşüklüğünün veya nakit akımlarının tahsil edilememesi nedeniyle ortaya çıkan değer azalışlarının düşülmesi suretiyle bulunan tutardır (TMS 39, madde 9).

Etkin faiz oranı, finans matematiğinde efektif faiz oranı olarak bilinmekte ve formülü $t:(1+r/c)^c$ olarak kullanılmaktadır (Başkaya ve Alper, 2003:68).

Örnek: yıllık mali tablo düzenleyen bir işletme peşin değeri 800.000 TL olan bir malı 6 ay vadeli olarak 880.000 TL'ye senetli olarak 1 Kasım 2006 da satmıştır. Bu olayda, etkin faiz oranı şu şekilde hesaplanır;

$$t: (1+r/c)^c - 1$$

t: etkin faiz oranı

r: nominal faiz oranı

$$r: 80.000/800.000=0,10 \times 2 = 0,20$$

$$r:(Vade farkı/peşin değer)*periyot sayısı(c)$$

c: yılda hesap edilen periyot sayısı

$$c: 12 \text{ ay} / 6 \text{ ay}: 2 \text{ periyot}$$

Buna göre;

$$t: (1 + 0,20 / 2)^2 - 1$$

t: 0,21 olarak bulunur. İşletme bu oranı kullanarak alacağı vadedeki değerinin bilanço tarihi (31.12.2006) itibarıyla itfa edilmiş maliyetini hesaplamalıdır.

$$\text{İtfa edilmiş maliyet: } \text{itibari değer} / (1 + i)^n$$

n: vadeye kadar gün (ay) sayısı / yıldaki gün (ay) sayısı

$$\text{İtfa edilmiş maliyet: } 880.000 / (1 + 0,21)^{4/12} = 825.824 \text{ TL.}$$

31.12.2006 tarihi itibarıyla, işletmenin $880.000 - 825.824 = 54.176$ TL reeskont tutarı üzerinden gerekli düzeltme işlemlerini yapması gerekir.

Satışa konu mal ve hizmetleri, esas faaliyet konusu olan ve olmayan şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Bu ayırım, Akdoğan ve Sevilengül'ün hesap planı önerisinde de mevcut olduğu görülmektedir. Bu durumda, her iki satış olayında da elde edilen hasılatın muhasebeleştirilmesinde vade farkını dikkate almak gerekir.

Esas faaliyet konusu mal ve hizmet satışının muhasebeleştirilmesinde mevcut uygulamada herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle, elde edilen hasılat, 600Yurt İçi Satışlar Hesabı'nın alacağına kaydedilecektir. Ancak elde edilen hasılatın içinde vade farkı var ise, bu durumda yapılacak kayıtta küçük bir değişiklik yapılması gerekir.

Örnek: X Turizm ve Seyahat İşletmesi, yurt içinde 1 haftalık turlar düzenlemektedir. İşletme, yaptığı kampanyada 1 haftalık turların bedeli, nakit ödemede koltuk başına KDV hariç (%10) 800 TL, kredi kartına 6 taksitli ödemelerde KDV hariç (%10) 850 TL olarak belirlemiştir. Taksit ödemeleri her ayın sonunda yapılacaktır. 01.09.2008 tarihli turdaki 40 koltuğun tamamı kredi kartına taksitli satılmıştır. Buna göre satış tarihinde yapılacak kayıt şöyle olur;

<u>01.09.08</u>	
123 Kredi Kartları Alacaklar Hs ¹	37.400
600 Yurt İçi Satışlar Hs	32.000
127 Ticari Alacak Reesk.	2.000
391 Hesaplanan KDV Hs	3.400
/	

Yukarıdaki olayda, vade farkının net olarak gözükmesi sebebiyle herhangi bir özel işleme gerek kalmaksızın, vade farkı doğrudan Reeskont Hesabına kaydedilmiştir. Örnek olayda, vade farkı açık bir şekilde belli olmasa idi, reeskont hesaplaması yaparak vade farkının hesaplanması gerekirdi.

Satış kaydı yapıldıktan sonra, bilanço günü reeskontun döneme ait kısmını faiz gelinine dönüştürmek gerekir. Yukarıdaki olay 01.09.2008 tarihinde ger-

¹ Nalan Akdoğan ve Orhan Sevilengül,a.g.m. s.20-70 .

çekleştüğinden 6 taksitin 2 taksiti 2009 yılına sarkmaktadır. Bu durumda, önce etkin faiz oranının bulunması gerekmektedir.

$$\text{Yıllık basit faiz oranı: } 2000/ 32000 *2 = 0,125$$

Etkin faiz oranı:

$$t: (1 + 0,125/(2))^{(2)} -1$$

$$t: \% 12,89$$

Etkin faiz oranı %12,89 olarak tespit edilen kredili alacağın, bilanço günündeki itfa edilmiş maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanır. Vadeye iki ay kaldığından; 31.12.2008 tarihine kadar gerçekleşen taksit ödemelerinin ana para borcundan düşülerek bilanço günündeki kalan alacağın bulunması gerekir. Bunun durumunda;

$$37400 / 6 \text{ taksit} = 6233,33\text{TL aylık taksit tutarı}$$

31.12.2008 tarihine kadar ödenmiş taksitler toplamı (4 taksit* 6233,33 TL =) 24933,32 TL'dir.

Ödenen taksitler ana paradan düşüldüğünde; bilanço gününde kalan alacak tutarı, (37400 – 24933,32=) 12466,68TL dir. Bu durumda, 31.12.2008 tarihi itibari ile kalan alacak tutarının bugünkü değerini hesaplamak gerekir.

İtfa edilmiş maliyet:

31.01.2009da ödenecek taksidin bilanço günündeki değeri:

$$6233,33 / (1+0,1289)(1/12)^{(1)(2)} = 6170,66 \text{ TL}$$

29.02.2009 da ödenecek son taksidin bilanço günündeki değeri:

$$6233,33 / (1 + 0,1289)(2/12) = 6108,63 \text{ TL}$$

Buna göre, 31.12.2008 itibari ile kalan 12.466,68 TL'nin itfa edilmiş maliyeti (6170,66 + 6108,63) = 12.279,29 TL bulunur.

Bu durumda, 2009 yılına ait reeskont tutarı;

$$12466,68 \text{ TL} - 12279,29 \text{ TL} = 187,39 \text{ TL olarak hesaplanır.}$$

Yukarıdaki hesaplamalar bir tablo haline getirildiğinde; (NBD:Net Bugünkü Değer)

Taksit	Ödeme	NBD	Reeskont
5.taksit	6233,33	6170,66	62,67
6.taksit	6233,35	6108,63	124,72
Toplam	12466,68	12279,29	187,39

Bu durumda, 01.09.2008 tarihinde 127Ticari Alacak Reeskontu Hesabının alacağına kaydedilen 2000 TL'nin 187,39 TL sinin 2009 yılına ait olduğu kalan 1812,61 TL'nin 2008 yılına ait olduğu belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki düzeltme kaydının yapılması gerekir.

<u>31.12.08</u>	
127 Ticari Alacak Reeskontu Hs	1812,61
642 Faiz Gelirleri Hs	1812,61
<u>/</u>	

Yılsonunda yapılan bu kayıt, olay tarihinden itibaren her ay sonunda da yapılması mümkündür.

Literatürde, Ticari Alacak Reeskontu Hesabı yerine, farklı hesaplar öneren yazarlar da mevcuttur. Bu yazarlardan, Kurt (2007) yaptığı bir çalışmasında “Ertelenmiş Gelirler Hesabı” adlı bir hesap kullanmıştır. Yılmaz Selvi ve Sarıoğlu, tarafından 2007 yılında yapılmış bir çalışmada da “Kazanılmamış Faizler Hesabı” kullanılmıştır. Akdoğan ve Sevilengül ise 2007 yılında yaptıkları çalışmada “Ertelenmiş Faiz Gelirleri Hesabı” ya da “Ticari Alacaklar Reeskontu Hesabı” nı önermişlerdir. TESMER tarafından 2007 yılı içinde yapılan seminerlerde dağıtılan eğitim notlarında ise “Kazanılmamış Gelirler Hesabı” adı altında bir hesap kullanılmıştır.

Önerilen bu hesaplar içinde Akdoğan ve Sevilengül'ün 2007 yılında yayınladıkları makalede önerdikleri hesap planı değişikliğinde yer alan “Ticari Alacak Reeskontu Hesabı”, uygulayıcılar tarafından daha kolay kabullenilecek niteliktedir. Çünkü, bu hesap halen uygulamada kullanılmaktadır. Bu sebeple, uygulayıcıların bu hesaba daha kolay uyum sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

Yukarıdaki örnek olayın kaydında, vade farkını önce faiz geliri yazılması, daha sonra gerekiyorsa bu faiz gelirinin sonraki dönemlere ait kısmını reeskont hesabına kaydedilmesi şeklinde bir yaklaşımın benimsenmesi de mümkündür.

3.2.Mal ve Hizmet Alımlarının Muhasebe Standartlarına Göre Muhasebeleştirilmesi

Alıma konu olan varlıklar, TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardına göre özellikli ve özellikli olmayan varlıklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan, özellikli varlıklar, amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma getirilmesi zorunlu olarak uzun bir süreyi gerektiren varlıklar olarak tanımlanmaktadır (TMS 23, madde 4.). Özellikli varlıklara örnek olarak, yapılmakta olan yatırımlar, üretimi uzun zaman alan mamuller, yatırım amaçlı gayrimenkuller verilebilir. **Özellikli olmayan varlıklar**, kısa süre içinde üretilen veya imal edilen stoklar ile maddi varlıklar olarak tanımlanabilir. Özellikli olmayan varlıklara, kullanıma hazır satın alınan gayrimenkuller, hazır olarak satın alınan varlıklar, kullanıma hazır olarak alınan tesisler örnek olarak verilebilir (İbiş, 2001).

Bu standarda (TMS 23) göre, borçlanma maliyeti, bir işletme tarafından yapılan borçlanmalarla ilgili olarak katılan faiz ve diğer giderlerin tümünü kapsamaktadır. Bu tanıma göre, varlıkların borçlanarak alınması durumunda vade farkı adı altında faiz hesabı yapılması mümkün olmaktadır. Buna göre, peşin varlık alımlarında vade farkının hesaplanmayacağı, ancak varlığın borçlanarak alınması durumunda vade farkının dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır. TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardına göre vade farklarının muhasebeleştirilmesinde iki yöntem mevcuttur. Bunlar, temel yöntem ve alternatif yöntem (aktifleştirme yöntemi)'lerdir. Temel yöntem hem özellikli hem de özellikli olmayan varlık alımları için kullanılabilirken, alternatif yöntem, sadece özellikli varlık alımlarında kullanılmaktadır. Temel yöntem, borçlanmanın niteliğine ve yöntemine bakılmaksızın tüm vade farklarının oluştukları dönemde finansman gideri olarak kaydedilmelerini ifade etmektedir (TMS 23, madde 8).

Örnek: X Süt Ürünleri Ticaret Şirketi 10.01.2008 tarihinde peşin değeri 500 TL/ton olan yoğurt mayasından 2 ton satın almak üzere pazarlık yapmıştır. Satıcı ile yapılan pazarlık sonucunda 6 ay vadeli senet karşılığı 2 ton yoğurt mayasının KDV hariç (%10) 550 TL/ton fiyattan anlaşılmıştır. Siparişler, teslim alınmıştır.

İtfa edilmiş maliyet: $1210 / (1+0,21)^{(3/12)}$

İtfa edilmiş maliyet: 1153,69 TL

Reeskont tutarı : 56,31 TL

Buna göre, 327 Ticari Borç Reeskontu hesabının borcuna kaydedilmiş olan 100 TL tutarındaki vade farkının, 56,31 (1210 – 1153,69) TL’sinin 2009 yılına, 43,69 (100 – 56,31) TL’sinin ise 2008 yılına ait olduğu görülmektedir. Bu durumda 31.12.2008 tarihinde işletmenin aşağıdaki düzeltme kaydını yapması gerekir.

_____ 31.12.08 _____		
797 Finansman Giderleri Hs	43.69	
327 Tic. Borç Reeskontu Hs		43.69
_____ / _____		

Alternatif yöntem ise, özellikli varlığın satın alınması, üretimi yada inşası ile doğrudan ilgili bulunan borçlanma maliyetlerinin TMS 23’e uygun olarak belirlenen tutarlarının aktifleştirilmesi gerektiğini anlatır. Bu yöntemde, borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine başlanabilmesi için, a) özellikli varlık için harcama yapılması, b) borçlanma maliyetlerinin oluşması, c) özellikli varlığın amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma getirilebilmesi için gerekli işlemlerin başlatılması koşullarının yerine gelmiş olması gerekir (TMS 23, madde 20). Özellikli varlığın, amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma getirilmesi için gerekli tüm işlemler esas itibarıyla tamamlandığında borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine son verilmesi gerekir (TMS 23, madde 25). Buna göre, işletmelerin özellikli varlık edinmeleri durumunda, oluşacak vade farklarının alternatif yönetime göre varlığın maliyetine ilave edilmesi yani aktifleştirilmesi gerekecektir.

Örnek: X İşletmesinde, yapımı 2 ay sürecek güvenlik sisteminin kurulmasına karar verilmiştir. Satıcı firma ile tüm anlaşmalar 01.10.2008 tarihinde imzalanmış ve bu amaçla satıcı firmaya 01.07.2009 tarihli 15.000 TL nominal değerli vadeli çek verilmiştir. Yapılan görüşmelerde, bedelin anlaşma tarihinde peşin ödenmesi durumunda %15 iskonto yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca, %18 KDV anlaşma tarihinde peşin ödenmiştir. Satıcı firma, işi 30.11.2008 tarihinde tamamlamış ve teslim etmiştir.

Yukarıdaki örnekte, X işletmesi özellikli bir varlık edinimine karar verdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, satıcı firma ile yapılan anlaşma tarihi (01.10.2008) borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine başlanma tarihi olarak kabul edilir. Bu tarih itibari ile aşağıdaki kayıt yapılabilir.

_____01.10.08_____	
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	15.000
191 İndirilecek KDV	2.700
321 Borç Senetleri Hs	15.000
02 Vadeli çekler	
100 Kasa	2.700
_____ / _____	

İşin bittiği ve teslim ettiği 30.11.2008 tarihi ise, aktifleştirmenin sona ereceği tarihtir. Bu durumda, işletmenin 30.11.2008 tarihine kadar olan borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi, bu tarihten sonraki borçlanma maliyetlerinin ise gider kaydedilmesi gerekir. Yukarıdaki kayıta ise tüm borçlanma maliyetleri aktifleştirildiği görülmektedir. Bu yüzden 30.11.2008 tarihi itibari ile borçlanma maliyetlerinin hesaplanması ve gerekli düzeltme kayıtlarının yapılması gerekir. Bunun için, önce, satıcı firmaya verilen 01.07.2009 tarihli ve 15.000 TL nominal değerli çekin, itfa edilmiş maliyetinin hesaplanması gerekir. Ancak, bunun için etkin faiz oranının tespit edilmelidir.

İşletme anlaşma tarihinde bedeli peşin ödemiş olsa idi 2250 TL iskonto alacak ve peşin değer 12.750 TL olarak belirlenmiş olacaktı. Bu durumda, satıcı firmanın 9 aylık vade karşılığında peşin fiyat üzerinden %17,64 (2250/12750) oranında vade farkı belirlendiği anlaşılmaktadır. 9 aylık iskonto oranının yıllık bazda %23,53'ye tekabül ettiği dikkate alınarak yıllık etkin faiz oranı aşağıdaki gibi hesaplanabilir.

$$t: (1+r/c)^c - 1$$

$$t: (1 + 0,2353/(12/9))^{(12/9)} - 1$$

$$t: 0,2420$$

Hesaplanan etkin faiz oranı üzerinden, çekin aktifleştirmenin sona erdiği 30.11.2008 tarihi (işin teslim tarihi) itibari ile çekin itfa edilmiş maliyetinin hesaplanması gerekir. Bunun için;

Literatürde, 327Ticari Borçlar Reeskontu Hesabının yerine farklı hesap isimleri öneren yazarlar da mevcuttur. Bu yazarlardan; Bektöre ve Sağlam, (2007), “Gelecek Dönemlere Ait Giderler Hesabı”nı önerirken, Akdoğan ve Sevilengül (2007), “Ertelenmiş Faiz Giderleri Hesabı” ya da “Borç Senetleri Reeskontu Hesabı” adı altında hesap önerisi yapmışlardır. 2007 yılında yapılan TESMER Sürekli Eğitici Eğitiminde ise, “Ertelenmiş Finansman Giderleri Hesabı”nın kullanıldığı görülmektedir.

Yazarlar tarafından önerilen tüm bu hesap isimlerinin işlevleri aynıdır. Bu sebeple, yeni bir kavram yerine uygulamada mevcut ve halen kullanılan “Reeskont” kavramının kullanılması daha etkili sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Buna göre, bu olayda, Akdoğan ve Sevilengül’ün hesap planı değişikliği önerisinde yer alan “Ticari Borç Reeskontu Hesabı”nın kullanılması daha uygundur.

4.Vade Farklı Ticari Alacak ve Ticari Borçlar İle İlgili Tartışmalar

Uygulamada ticari alacak ve ticari borçların muhasebeleştirilmesi konusunda farklı tartışma konuları mevcuttur. Bu tartışma konuları ayrı başlıklar altında aşağıda incelenmiştir.

4.1.Alış ve Satış Faturalarında Vade ve Faiz Bilgisinin Olmaması

Uygulamadaki tartışma konularından biri, fatura üzerinde faiz ve vade bilgisi olmayan alım ve satımlarda, uygulamanın nasıl olacağıdır. Böyle durumlarda, alış ya da satış tutarının içinde vade farkı açık olarak bilinmiyorsa, satış tutarına etkin faiz yöntemi uygulanarak vade farkının hesaplanması ve kaydedilmesi gerekir. Bu durum, özellikle veresiye alım ve satışlarda karşılaşılan bir olaydır. TMS 8 Hasılat Standardının 11.maddesi bu konuya değinmektedir. Bu maddeye göre, satış bedelinin gerçeğe uygun değeri gelecekteki tüm tahsilatların emsal faiz oranı ile iskonto edilmesi yoluyla belirlenir. Satış bedelinin nominal tutarı ile gerçeğe uygun değeri arasındaki fark, bu standardın 29. ve 30. paragrafları ile “TMS 39 Finansal Araçlar” standardı uyarınca faiz geliri olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir (Mısırlıoğlu, 2005).

Bu tür açık hesap usulü satışlarda, vade bilinmediği için vade farkını hesaplamak zorlaşmaktadır. Böyle durumlarda, işletmenin ortalama alacak tahsil süresinin kullanılması uygun olabilir (Yörük, 2007). Buna göre, satışların alacaklara bölünmesi ile belirlenen katsayının (alacak devir hızı), 365/Alacak Devir Hızı formülünde kullanılması ile alacakların ortalama tahsil süresi bulunabilmektedir (Dağlı, 2007;71). Buna göre, ortalama tahsil süresine göre, etkin faiz yöntemi uygulanarak vade farkı hesaplanabilir. Fatura üzerinde ya da yapılan sözleşmede faiz oranı belli değilse piyasa faiz oranının kullanılabilir. Bunun için, Merkez Bankasının açıkladığı kısa vadeli avans işlemlerinde uygulanan faiz oranlarını kullanmak mümkündür (VUK, 1995). Bu, Vergi Usul Kanunu'nun 281 ve 285. maddeleri ile de paralellik arzeder. .

Örnek: X üretim işletmesi, devamlı müşterisi olan B işletmesine KDV hariç (%10) 10.000 TL'lik ürün göndermiştir. X işletmesinin yıllık net satışları 500.000 TL, alacaklarının ortalaması ((Dönembaşı alacaklar + Dönemsonu alacaklar)/2) ise 100.000 TL dir. Yıllık ticari faiz oranı %25 dir.

Alacak devir hızı: (Yıllık net satış / ortalama alacak) =500.000/100.000= 5

Alacakların ortalama tahsil süresi =

$$365 / 5 = 73 \text{ gün}$$

Etkin Faiz Oranının hesaplanması:

$$t: (1 + 0,25 / (365/73))^{(365/73)} - 1$$

$$t: 0,2762$$

İtfa Edilmiş Maliyetin Hesaplanması:

$$10.000 / (1+0,2762)^{(73/365)} = 9523,93 \text{ TL}$$

$$\text{Vade farkı: } 10.000 - 9523,93 = 476,07$$

_____ / _____	
120 Alıcılar Hs	11.000
600 Yurt İçi Satışlar Hs	9.523,93
127 Ticari Alacak Reeskt	476,07
391 Hesaplanan KDV Hs	1.000,00
_____ / _____	

Yukarıdaki uygulama, alış faturalarının kaydedilmesinde de geçerlidir.

4.2. KDV'li Alacakların Reeskontu

Mevcut uygulamada, vade farkları doğrudan satış geliri olarak kaydedilmekte, yıl sonunda reeskont uygulamasına tabi tutularak, vergi kanunlarına göre düzeltilmeye çalışılmaktadır. Ancak, bu uygulama esnasında satışta ortaya çıkan KDV tutarının alacak senedinin itibari değeri içinde gözükmemesi sebebiyle reeskont hesaplamasının hangi tutar üzerinden yapılacağı konusunda farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bu görüşlerden bazıları, alacak senetlerinin itibari değerinden KDV tutarını ayırmanın zor olacağı varsayımıyla doğrudan itibari değeri reeskonta tabii tutmak gerektiğini savunmaktadırlar (Sürmen, 2006; s.92). Kimi uygulayıcı ve yazarlar ise alacak senedinin itibari değeri içinden KDV tutarının çıkartıldıktan sonra kalan kısma reeskont uygulanması gerektiğini savunmaktadırlar (Kalkınoğlu, 2005; Arpacı, 2007).

Bu konuda Maliye Bakanlığı'nda çelişki içindedir. Maliye Bakanlığı'nca verilen 10.08.2001 tarih ve 29-2950-281-56/42547 sayılı özelgede alacak senedinin itibari değeri üzerinden reeskonta tabii tutulabileceği belirtilmiştir. Oysa, bir çok hesap uzmanı bunun tam tersi görüşü savunmaktadırlar. Bu görüşe göre, Katma Değer Vergisi Kanunu, KDV tutarını hasılatın bir unsuru olarak kabul etmediğini, bu sebeple KDV hariç bedelin reeskonta tabii tutulması gerektiğini savunmaktadır (Arpacı, 2007; s.150). Kanımızca, hesap uzmanlarının görüşü doğrudur. Çünkü, KDV Kanununun 58. maddesinde KDV tutarının gider olarak indirilemeyeceği belirtilmektedir. Oysa, KDV dahil bir alacağın reeskonta tabii tutulması durumunda KDV tutarının da bir kısmı gider olarak kaydedilmiş olmaktadır. Bu sebeple, KDV'li tutarın reeskonta tabii tutulması mümkün değildir.

Bahsi geçen konu, Türkiye Muhasebe Standartları açısından incelendiğinde; mevcut tartışmanın Türkiye Muhasebe Standartları uygulamasında karşımıza çıktığı görülmektedir. TMS 39 Finansal Araçlar Standardına göre, bilanço gününde mevcut alacak ve borçların itfa edilmiş değerleri üzerinden mali tablolara yansıtılması gerektiği belirtilmektedir. Standardın, 9. maddesine göre, alacak ve borçların değerlendirilmesinde net defter değerinin dikkate alınması gerekir. Çünkü, etkin faiz oranı, alacağı yada borcu net defter değerine

eşitleyen oran olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, standardın özünde, mevcut alacak yada borcun zaman değerinin dikkate alınması yatmaktadır.

Yukarıda anlatılan konu, yalnızca bilanço günündeki alacak ve borçların değerlendirilmesinde dikkate alınması gerekmektedir. Alım ve satışın ilk muhasebeleştirilmesi durumunda, vade farkının hesaplanmasında mutlaka KDV hariç tutarın esas alınması gerekir. Çünkü, TMS 18 Hasılat Standardının 8.maddesinde hasılat kavramı tanımlanarak nelerin hasılat olarak kabul edilemeyeceği anlatılmıştır. Bu maddeye göre, “hasılat, yalnızca işletmenin kendi adına aldığı ve alacağı brüt ekonomik yarar akışlarını içerir. Üçüncü kişiler adına tahsil edilen satış vergileri, mal ve hizmet vergileri ve katma değer vergisi gibi tutarlar işletme tarafından elde edilen ekonomik yararlar değildir ve özkaynaktan artış yaratmaz. Bu nedenle bu tutarlar hasılat dışında bırakılır...” denmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere, katma değer vergileri mutlak surette hasılat dışı tutulmalıdır. Bu sebeple, alış ve satışların ilk muhasebeleştirilmesinde, vade farklarının KDV hariç tutarlar üzerinden hesaplanması zorunludur.

Katma değer vergisinin dahil olduğu bir alacak yada borç tutarının bilanço gününde, ne şekilde reeskonta tabi tutulacağı uygulamada tartışma yaratacağı açıktır. Her ne kadar, KDV dahil tutar üzerinden reeskont hesaplamalarının yapılması gerektiği şeklinde görüşler mevcut ise de, kanımızca bu uygulama hatalı sonuçlar verecektir. Çünkü, TMS 18 Hasılat Standardının 8.maddesinde açık bir şekilde katma değer vergisinin hasılat yazılamayacağı belirtilmektedir. Buna rağmen, katma değer vergisi içeren bir alacağın reeskonta tabi tutulması durumunda ister istemez katma değer vergisinin bir kısmının faiz geliri olarak kaydedilmesi durumu ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Örnek; %10 KDV dahil 11.000 TL’lik satış yapılmış, karşılığında 6 ay vadeli senet alınmış ve etkin faiz oranı %20 olsun.

Bu durumda, satış tarihinde 11.000 TL’lik nominal değer üzerinden itfa edilmiş maliyeti hesaplanacak olursa;

$$11.000 / (1 + 0.20)^{6/12} = 10.041,58 \text{ TL}$$

$$\text{Reeskont: } 11000 - 10041,58 = 958,42 \text{ TL}$$

Bu hesaplamalara göre, senedin nominal değerinin 958,42 TL’sinin faiz geliri olarak yazılması gerekir. Oysa bu tutarın içinde, katma değer vergisi de

bulunmaktadır. Bu tutarlar üzerinden kayıt yapılması durumunda, katma değer vergisinin bir bölümünün faiz geliri adı altında hasılat kaydedilmiş olmaktadır.

Oysa, TMS 18 madde 8 gereği, katma değer vergisinin hasılat kaydedilmesi mümkün değildir.

Bu durumda, yukarıdaki itfa edilmiş maliyet hesabının KDV dahil tutar üzerinden değil, KDV hariç tutar üzerinden yapılması daha doğru olacaktır.

$$10.000 / (1+.020)^{6/12} = 9128,70 \text{ TL}$$

$$\text{Reeskont: } 10.000 - 9128,70 = 871,30 \text{ TL}$$

Bu hesaplamalardan görülmektedir ki, KDV dahil tutar üzerinden yapılacak itfa edilmiş maliyet hesaplaması, faiz gelirlerinin (958,42 – 871,30 =) 87,12 TL daha fazla çıkmasına sebep olmaktadır. Bunun sebebi de 1000 TL’lik katma değer vergisinin reeskont hesaplamalarına dahil edilmesidir.

Uygulamada, birden fazla KDV oranı kullanan işletmelerin, alacak senetlerinin itibari değerleri içerisindeki KDV tutarlarını tespit etmeleri çok zordur. Bu sebeple, bu işletmeler doğrudan itibari değer üzerinden reeskont hesaplamayı tercih etmektedirler. Maliye Bakanlığı’da bu uygulamaya müsaade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, mevcut uygulamanın TMS 39 nolu standardın özünü de uygun olduğu görülmektedir.

4.3.KDV Dahil Faturalarda Vade Farkının Hesaplanması

Uygulamadaki tartışma konularından biri de KDV dahil faturalardan vade farkının nasıl hesaplanacağıdır. Bu durumda, uygulayıcılar, fatura üzerindeki KDV dahil tutarı “1+KDV oranı”na bölerek KDV hariç tutarı bulacaklar, bu tutar üzerinden etkin faiz yöntemini uygulayarak vade farkını hesaplayacaklardır. KDV dahil fiyat üzerinden etkin faiz yönteminin (reeskont hesaplaması) uygulanması yanlış sonuçlara sebep olmaktadır³.

Örnek: X işletmesi, 01.11.2008 tarihinde KDV dahil (%10) 11.000 TL’ye müşterisi A’ya veresiye mal satmıştır. Müşteri A için hesaplanan ortalama tahsil süresi 3 aydır. Yıllık faiz oranı %25 dir.

³ Ömer Atlar Arpacı, Vergi...a.g.m., s.3.

KDV hariç tutar: $11000 / 1,10 = 10.000$ TL

Etkin faiz oranı (t) = $(1 + 0,25/(12/3))^{12/3} - 1$

t: 0,2744

İtfa edilmiş Maliyet:

$10.000 / (1 + 0,2744)^{3/12} = 9411,82$ TL

Reeskont: $10.000 - 9411,82 = 588,18$ TL

<hr/>	
120 Alıcılar	11.000
600 Y. İçi Satışlar	9411,82
127 Tic. Alacak Reesk.	588,18
391 Hesaplanan KDV	1.000,00
<hr/>	

KDV dahil tutar üzerinden yapılacak hesaplamaların yanlış sonuçlar vereceği, aşağıdaki örnekle açıklanmaya çalışılmıştır.

Örneğin; 10.000 TL peşin değerli bir emtia, 6 ay vadeli senet karşılığı %18 KDV dahil 12980 TL'ye satılmış olsun. Bu durumda KDV dahil ve KDV hariç tutarlar üzerinden vade farkı hesaplamaları aşağıdaki gibi görünecektir.

KDV dahil fiyat üzerinden hesaplama

KDV hariç tutar: $12980/1,18 = 11.000$ TL

KDV: $12980 - 11.000 = 1980$ TL

Etkin faiz oranı: $(1 + 0,20/2)^2 - 1$

: 0,21

İtfa edilmiş maliyet (KDV dahil):

$12980/(1+0,21)^{6/12}=11.800$ TL

Vade farkı: $12980 - 11800 = 1180$ TL

Buna göre yapılacak kayıt aşağıdaki gibi olur.

<hr/>	
121Al.Snt.Hs	12.980
600 Y.İ.Satış	9.820
127 Tic.Al.Rees	1.180
391 Hes.KDV	1.980
<hr/>	

Görüldüğü üzere, fatura KDV dahil olarak düzenlenmişse, vade farkı KDV dahil tutar üzerinden hesaplanmak zorunda kalınmaktadır. Bu durumda KDV üzerinden vade farkı hesaplandığından 600Yurt içi satışlar hesabına yazılacak tutar, peşin değer altına düşmektedir.

Burada, satış bedelinin peşin değer yani 10.000 TL kabul edilmesi durumunda ise KDV üzerinden hesaplanan 180 TL'lik vade farkının nasıl kaydedileceği sorunu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda aşağıdaki gibi kayıt yapmak mümkündür.

_____ / _____	
121 Alacak Senetleri	12.980
336 Diğer Çeşitli Alacaklar	180
600 Y. İçi Satışlar	10.000
127 Tic. Alacak Reesk.	1.180
391 Hesaplanan KDV	1.980
_____ / _____	

Ancak yukarıda, 180 TL'lik farkın diğer çeşitli alacak yazılması da fiili durumla bağdaşmamaktadır. Çünkü, satış gerçekleşikten sonra, reeskont hesaplaması sebebi ile müşterileri tekrar borçlandırmak kağıt üzerinde mümkün olsa bile, bu durumu müşterilerin kabul etmesi mümkün değildir. Bu nedenle, 180 liralık vade farkının finansman gideri olarak kaydedilmesi daha mantıklı olacaktır.

_____ / _____	
121 Alacak Senetleri	12.980
797 Finansman Gideri	180
600 Y. İçi Satışlar	10.000
127 Tic. Alacak Reesk.	1.180
391 Hesaplanan KDV	1.980
_____ / _____	

Ancak, böyle bir kayıt, KDV üzerinden hesaplanmış bir reeskontun gider yazılarak ticari kardan düşülmesi ve dolayısı ile de yıllık vergiden düşülmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Görüldüğü üzere, vade farkının KDV dahil tutar üzerinden hesaplanması bir çok soruna sebep olmaktadır. Bu durumda, vade farkının KDV hariç tutar üzerinden hesaplanması yukarıda anlatılan sorunları ortadan kaldırmaktadır.

KDV hariç fiyat üzerinden hesaplama

KDV hariç tutar : 12980 / 1,18

: 11.000 TL

Etkin faiz oranı : $(1 + 020/2)^2 - 1$

: 0,21

İtfa edilmiş maliyet:

$11.000 / (1 + 0,21)^{6/12} = 10.000$ TL

Vade farkı: 11.000 – 10.000: 1.000 TL

KDV hariç tutar üzerinden hesaplamalar yapıldığında kayıt aşağıdaki gibi yapılacaktır.

_____ / _____	
121Al.Snt.Hs	12.980
600 Y.İ.Satış	10.000
127 Tic.Al.Rees	1.000
391 Hes.KDV	1.980
_____ / _____	

Görüldüğü üzere, KDV dahil hesaplama yapıldığında, reeskont ve KDV tutarı hatalı olarak kaydedilmek zorunda kalınmaktadır. Bu sebeple, vade farkının muhasebeleştirilmesi esnasında, KDV hariç tutarın göz önünde bulundurulmasına dikkat edilmelidir.

5.Vade Farkı İçeren Ticari Alacak ve Ticari Borçlar Açısından TMS ve Vergi Kanunlarının Karşılaştırılması

Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) göre yapılacak nakit harici alım ve satımlarda, vade farkının zorunlu olarak hesaplanması ve kaydedilmesi gerekmektedir. TMS'nin bu uygulaması, işletmelerin gerçek durumunun bi-

lançolar da yansıtılması içindir. Ancak Standartlarda, veresiye, senetli, çekli tüm alım ve satımlar için aynı uygulamanın yapılması öngörülmektedir. Bu durum, Vergi Usul Kanunu'nun 281. ve 285. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Çünkü VUK sadece senetli borç ve alacaklar için itibari değerinde vade farkı olması halinde reeskont uygulamasına müsaade etmektedir. Oysa Standartlar, veresiye, senetli ve senetsiz, vade farkı içerip içermediğine bakılmaksızın tüm alacak ve borçlar için reeskont hesabı yapılmasını istemektedir.

Buna göre, içinde vade farkı bulunan senetli alacak ve borçlarda vergi kanunları ile Muhasebe Standartlarının paralel olduğu görülmektedir. Uygulamada tek fark, vergi yasalarına göre reeskont uygulamasının yıl sonunda, muhasebe standartlarına göre yıl içinde yapılmasından kaynaklanmaktadır.

İçinde vade farkı bulunmayan senetli alacak ve borçlar için VUK'a göre reeskont işlemi yapmak mümkün değildir. Oysa, muhasebe standartlarına göre, içinde vade farkı bulunmasa dahi reeskont uygulamasının yapılması ve bilanço gününde bu alacak ve borçların gerçeğe uygun değerleri ile raporlanmaları zorunludur. Bu durumda, muhasebe standartlarına göre hesaplanan reeskontların, VUK hükümlerine göre gider yada gelir olarak kabul edilmeleri mümkün değildir.

Yine, vadeli çeklerle doğmuş alacak ve borçlar, VUK'a göre reeskonta tabii tutulması mümkün değildir. Türk Ticaret Kanunu'nun 707.maddesinde tanımlanmış olan "çek", görüldüğünde ödenmesi gereken bir kıymetli kağıttır. TTK'ya göre çekte vade bulunmamaktadır. Bu durumda görüldüğünde ödenmesi gereken çekler için reeskont uygulamasına gidilmesi VUK'un özüne aykırıdır. Çeklerin karşılıklı irade beyanı ile vadeli olarak düzenlenmesi bunlara senet hükmü kazandırmaz. Ancak, muhasebe standartlarına göre, vadeli çeklere reeskont uygulanması yapmak mümkündür. Çünkü standartların özünde bilanço gününde işletmenin gerçek durumunun tespit edilmesi yatmaktadır. Bu durumda, vadeli çeklerin muhasebe standartlarına göre hesaplanmış reeskontlarının, VUK hükümlerine göre gider ya da gelir kabul edilmeleri mümkün değildir.

VUK hükümlerine uygun olmayan bir başka olay da, senetsiz alacak ve borçlarda reeskont uygulamasıdır. Muhasebe standartlarına göre, bu tür ala-

çak ve borçların reeskonta tabi tutulmaları ve gerçeğe uygun değerleri ile raporlanmaları zorunludur. Ancak, muhasebe standartlarına göre hesaplanan bu reeskont tutarlarının, VUK hükümlerine göre gider ya da gelir olarak kabul edilmeleri mümkün değildir.

6.Sonuç

Türkiye muhasebe standartlarının, ticari alacak ve ticari borçlar için TMS 2 Stoklar Standardı, TMS 18 Hasılat Standardı, TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı ve TMS 32-39 Finansal Araçlar Standardı ile yeni düzenlemeler getirdiği görülmektedir. Bu düzenlemeler, uygulayıcılar için birçok yenilikler getirmektedir. Uygulayıcıların, yeni düzenlemelere kolayca ayak uydurabilmeleri için, standartlara paralel olarak, tekdüzen hesap planında da değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Hesap planında yapılacak değişikliklerde mümkün olduğunca uygulayıcıların aşına olduğu kavramların kullanılmasına dikkat edilmesi gerekir. Çünkü; farklı kavramların kullanılması uygulayıcıların uyum süresini zorlaştırmaktadır.

Muhasebe standartları, veresiye, çekli, vadeli, vadesiz tüm alacak ve borçların bilanço günü gerçek değerleri ile raporlanmasını kabul etmektedir. Bu nedenle, reeskont uygulaması zorunlu olmaktadır. Oysa, vergi kanunlarımız, içinde vade farkı içeren senetli alacak ve borçlar dışında kalan alacak ve borç için reeskont uygulaması yapılmasına müsaade etmemektedir. Ayrıca, muhasebe standartları reeskont uygulamasını zorunlu tutarken, vergi kanunları isteğe bağlı bırakmaktadır.

Yıllardan beri uygulayıcılar ve teorisyenler arasında KDV dahil alacak ve borçlarda, reeskont hesabının nasıl yapılacağı konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Maliye Bakanlığı, KDV dahil alacak ve borç tutarlar üzerinden reeskont hesaplamasına izin vermektedir. Ancak, birçok yazar, bu uygulamanın hatalı olduğunu savunmaktadır. Türkiye Muhasebe Standartlarında ise, alacak ve borçların mali tablolarında gösterilmesinde zaman değerinin dikkate alınması gerektiği kabul edilmektedir. Alacak ve borçların içinde KDV olması durumunda zaman değerinin nasıl hesaplanacağı konusunda açık bir düzenleme

yoktur. Ancak, TMS 18 Hasılat Standardı, KDV'nin hasılat olarak yazılamayacağını belirtmektedir. Bu nedenle, kanımızca KDV tutarının reeskont hesaplamalarına dahil edilmemesi gerekir.

KDV'li tutar üzerinden reeskont hesaplanıp hesaplanamayacağı tartışmalarının yanında, bir başka dikkat edilmesi gereken husus, alış ve satışın ilk muhasebeleştirilmesi anında vade farkının mutlaka KDV hariç tutar üzerinden hesaplanması gereğidir. KDV dahil tutar üzerinden vade farkının hesaplanması, alış ve satışın gerçeğe uygun değerinin yanlış hesaplanmasına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak, muhasebe standartlarına göre, veresiye, senet ve çek karşılığı alım ve satımlarda ortaya çıkan alacak ve borçların ilk muhasebeleştirilmesi ve sonraki değerlemelerinin yapılması sırasında özellik arz eden durumların bulunduğu, bu durumların uygulamada tartışmalara ve farklı uygulamalara sebep olacağı görülmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

Akdoğan, Nalan (2006). “UMS 12-Gelir Vergileri Standardı Hükümlerine Göre Dönem Karından İndirilecek Vergi Giderinin Hesaplanması ve Ertelemiş Vergilerin Muhasebeleştirilmesi”, **Muhasebe ve Denetim BAKIŞ**, Yıl 5, Sayı 17, (2006):1-19.

Akdoğan, Nalan ve Orhan Sevilengül (2007). “Türkiye Muhasebe Standartlarına Uyum İçin Tekdüzen Hesap Planında Yapılması Gereken Değişiklikler”, **Mali Çözüm**, Yıl 17, Sayı 84, (2007):29-70.

Arpacı, A.Ömer (2007). “Vergi Usul Kanunu Uyarınca Reeskont Uygulaması”, **İSMMMO Mali Çözüm**, Sayı 80, (2007):149-154.

Arslan, Erdoğan (2007). **TMS 12 Gelir Vergileri, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın no 52.

Ayanoğlu, Yıldız (2002). 12 Nolu Uluslar arası Muhasebe Standardı “Kurumlar (Gelir) Vergisinin Muhasebeleştirilmesi” ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **MODAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, (2002):1-9.

Başkaya, Zehra ve Değer Alper (2003). **Finans Matematiği**, Ekin Kitabevi, İkinci Baskı, Bursa.

Dağlı, Hüseyin (2007). **Finansal Yönetim**, Derya Kitabevi, Trabzon.

Diñç, Engin (2007). “Muhasebe Kuralları ile Vergi Kuralları Arasındaki Farklılığın Muhasebeleştirilmesi” **Erciyes İİBF Dergisi**, Sayı 28, (2007): 21-48.

Gücenme, Ümit ve Aylin P.Arsoy (2007). “Vergilerin Muhasebeleştirilmesi, Ertelenen Vergi Varlık ve Yükümlülükleri”, **Muhasebe ve Denetime BAKIŞ**, Yıl 6, Sayı 21, (2007): 1-17.

Hesap Uzmanları Derneği (2004). **Denetim İlke ve Esasları**, 2.Cilt, 3.Baskı.

İbiş, Cemal (2001). “Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi”, **MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 3, Sayı 4, (2001):1-13.

Kalkinoğlu, Mehmet (2005). “KDV Dahil tutarı İçeren Alacak Senetlerinde KDV'nin Reeskontu Mümkün Değildir”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 154, (2005):52-59.

Kurt, Ganite (2007). **TMS 18 Hasılat, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın no 52.

Kaval, Hasan (2005). **Muhasebe Denetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara.

Mısırlıoğlu, İsmail Ufuk (2005). “Finansal Araçların Finansal Tablolara Alınması ve Değerlenmesine İlişkin Temel İlkeler”, **MODAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, (2005):1-33.

Resmi Gazete; Tarih:24.12.2003, Sayı: 25326, Esas No:2001/1, Karar No:2003/1.

Sağlam, Necdet ve Sabri Bektöre (2007). **TMS 23 Borçlanma Maliyetleri, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın no 52, (2007):703-728.

Saime ÖNCE (2007). **Kavramsal Çerçeve, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın No:52.

SEKDUR, Mahmut ve Muhsin ALTUN (2001). **Mali Hukuk Ansiklopedisi**, Yaklaşım Yayınları.

Selvi, Y., Yılmaz F., ve Sarıoğlu K.(2007). “Kredili Satışların Muhabe-

leştirilmesi ve Raporlanması UFRS ve VUK Açısından Karşılaştırılması”, **Mali Çözüm**, Sayı 80, (2007):25-42.

Sürmen, Yusuf (2006). **Muhasebe 2**, Akademi Kitabevi.

TMSK (2007). **Uluslararası Finansal Muhasebe Standartları İle Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları**, TMSK Yayınları-2.

Yörük, Nevin (2007). **TMS 39 Finansal Araçlar:Muhasebeleştirme ve Ölçüm**, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın no 52.

